

International Conference in Open and Distance Learning

Vol 13, No 3 (2026)

ICODL2025

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

13ο Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

ISBN: 978-618-5335-29-8

Ανοικτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση:

Οι Δεξιότητες του 21ου Αιώνα & η Πρόκληση της Τεχνητής Νοημοσύνης

ΤΟΜΟΣ 3

5-7/12 2025

ΕΑΠ Πάτρα & Εξ Αποστάσεως

The World Café technique as a pedagogical approach in distance teaching of the Language course

Μαρία Ορφανού Λελοβίτου, Γεωργία Ρογάρη, Ευαγγελία Μανούσου

doi: [10.12681/icodl.8554](https://doi.org/10.12681/icodl.8554)

Copyright © 2026, Μαρία Ορφανού Λελοβίτου, Γεωργία Ρογάρη, Ευαγγελία Μανούσου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Η τεχνική World Café ως παιδαγωγική τεχνική στην εξ αποστάσεως διδασκαλία του μαθήματος της Γλώσσας στη Β/θμια Εκπαίδευση για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης

The World Café technique as a pedagogical approach in distance teaching of the Language course in Secondary Education for the development of critical thinking

Μαρία Ορφανού Λελοβίτου

Εκπαιδευτικός ΠΕ 02-M.ed

ΕΑΠ

mariaorfanou1808@hotmail.com

Γεωργία Ρογάρη

Μέλος ΣΕΠ

ΕΑΠ

grogari@gmail.com

Ευαγγελία Μανούσου

Επίκουρη Καθηγήτρια

ΕΑΠ

manousoug@eap.gr

Abstract

This study explores the use of the *World Café* technique as a pedagogical method in distance teaching of the Modern Greek Language in secondary education, with the aim of cultivating students' critical thinking skills. In today's educational context, critical thinking is considered a vital competence, enabling learners to process information, question assumptions, and draw evidence-based conclusions. Rooted in social constructivist and participatory learning theories (Vygotsky, 1978), the *World Café* fosters dialogue, collaboration, and collective intelligence (Woolley et al., 2010). The research was carried out as an action research project in a first-grade Lyceum class (24 students) at the Greek-French Ursulines School. Students engaged in an online *World Café* session through Microsoft Teams, where they discussed six questions in rotating small groups, focusing on fashion as a social phenomenon. Data were gathered via observation, questionnaires, and semi-structured interviews and analyzed qualitatively. Findings indicate that the technique enhanced participation, argumentation, reflection, and empathy, while encouraging students to approach the subject from diverse social, ethical, and environmental perspectives, the topic "fashion". Overall, the study underscores the value

of the *World Café* as a flexible and democratic teaching method that can strengthen critical thinking and enrich distance language education in secondary schools.

Keywords

World Café, critical thinking, distance education, language teaching.

Περίληψη

Η παρούσα εργασία διερευνά την εφαρμογή της τεχνικής World Café ως παιδαγωγικής μεθόδου στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως διδασκαλίας του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Β/θμια Εκπαίδευση, με στόχο την καλλιέργεια της κριτικής σκέψης των μαθητών/τριών. Στο σύγχρονο εκπαιδευτικό πλαίσιο, η κριτική σκέψη αναγνωρίζεται ως βασική δεξιότητα, που επιτρέπει στους/στις μαθητές/τριες να αναλύουν πληροφορίες, να αμφισβητούν παραδοχές και να διατυπώνουν τεκμηριωμένα συμπεράσματα. Βασισμένο στις θεωρίες του κοινωνικού εποικοδομισμού και της συμμετοχικής μάθησης (Vygotsky, 1978), το World Café ενθαρρύνει τον διάλογο, τη συνεργασία και τη συλλογική νοημοσύνη (Woolley et al., 2010). Η έρευνα υλοποιήθηκε ως πρακτική έρευνα δράσης σε τμήμα Α΄ Λυκείου (24 μαθητές/τριες) της Ελληνογαλλικής Σχολής Ουρσουλινών. Οι μαθητές/τριες συμμετείχαν σε διαδικτυακό World Café μέσω της πλατφόρμας Microsoft Teams, συζητώντας σε ομάδες έξι ερωτήματα με θεματικό άξονα τη μόδα ως κοινωνικό φαινόμενο. Τα δεδομένα συλλέχθηκαν μέσω παρατήρησης, ερωτηματολογίων και ημιδομημένων συνεντεύξεων και αναλύθηκαν ποιοτικά. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η τεχνική World Café ενίσχυσε τη συμμετοχή, την επιχειρηματολογία και τον αναστοχασμό των μαθητών/τριών, ενώ ανέδειξε πολλαπλές οπτικές γύρω από κοινωνικές, ηθικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις του θέματος «μόδα». Η μελέτη αναδεικνύει τη δυναμική του World Café ως ευέλικτης μεθόδου που ενισχύει την κριτική σκέψη και εμπλουτίζει την εξ αποστάσεως διδασκαλία της Γλώσσας.

Λέξεις-κλειδιά: World Café, κριτική σκέψη, εξ αποστάσεως εκπαίδευση, διδασκαλία Νεοελληνικής Γλώσσας.

Εισαγωγή – Θεωρητικό Πλαίσιο

Στη σημερινή εποχή της υπερπληροφόρησης, η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης αποτελεί κεντρικό στόχο της εκπαίδευσης. Οι μαθητές/τριες καλούνται να αξιολογούν τις πληροφορίες, να διαμορφώνουν προσωπικές απόψεις και να μαθαίνουν δημιουργικά και όχι μηχανιστικά. Τα τεχνολογικά μέσα διευκολύνουν την πρόσβαση σε πληροφορίες και ενισχύουν την ανάλυση, την έρευνα και τη συνεργατική μάθηση. Στο πλαίσιο αυτό, η μέθοδος World Café προσφέρει έναν συμμετοχικό τρόπο διαλόγου, βασισμένο στην ανταλλαγή ιδεών σε μικρές ομάδες, με σκοπό τη δημιουργία συλλογικής γνώσης. Εδράζεται στον κοινωνικό εποικοδομισμό (Vygotsky, 1978) και ενισχύει δεξιότητες όπως την ενσυναίσθηση, την επιχειρηματολογία και τη μεταγνώση. Αποτελεί μια ευέλικτη, δημοκρατική και συνεργατική παιδαγωγική προσέγγιση που προάγει τη διεπιστημονική και κριτική μάθηση (Brown & Isaacs, 2005· Woolley et al., 2010). Η ανάγκη για ενίσχυση της κριτικής σκέψης καθίσταται ακόμη πιο επιτακτική αν ληφθούν υπόψη τα ευρήματα διεθνών αξιολογήσεων, όπως ο διαγωνισμός PISA. Η χαμηλή επίδοση των Ελλήνων μαθητών, ιδιαίτερα στον τομέα της γλώσσας και της κατανόησης γραπτού λόγου, αναδεικνύει τις χρόνιες αδυναμίες του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Η δυσκολία πολλών μαθητών να αναλύσουν κείμενα, να εξάγουν τεκμηριωμένα συμπεράσματα ή να ερμηνεύσουν σύνθετα νοήματα δεν συνιστά απλώς ατομική αδυναμία, αλλά αντανακλά ένα παιδαγωγικό πλαίσιο που δεν ενισχύει ουσιαστικά τη γλωσσική παιδεία και την αναστοχαστική μάθηση.

Η πρακτική του World Café εδράζεται στις θεωρίες κοινωνικού εποικοδομισμού και συμμετοχικής μάθησης. Ειδικότερα, ο Vygotsky (1978) τόνισε τη σημασία του κοινωνικού διαλόγου για τη μάθηση. Έρευνες αναδεικνύουν τον διάλογο ως βασικό παράγοντα για την ανάπτυξη της κριτικής σκέψης, με την τεχνολογικά υποστηριζόμενη συζήτηση να ενισχύει την ικανότητα ανάλυσης και επιχειρηματολογίας των μαθητών (Williams & Bower, 2025). Αποτελεί μια ευέλικτη, δημοκρατική και δημιουργική μέθοδο που ενθαρρύνει τη συλλογική νοημοσύνη (Woolley et al., 2010), υποστηρίζει τη διεπιστημονική μάθηση και ενισχύει τον συμμετοχικό σχεδιασμό τόσο στην τάξη όσο και

στην έρευνα. Υπό αυτό το πρίσμα, το World Café ενισχύει την κριτική σκέψη, την ενσυναίσθηση, την ανταλλαγή επιχειρημάτων και, επομένως, τη μεταγνώση. Η βιβλιογραφία καταγράφει θετικές εμπειρίες από τη διοργάνωση διαδικτυακών World Café με στόχο την ενίσχυση της συμμετοχής και την παραγωγή συλλογικής γνώσης (Albrecht, 2022). Είναι ανάγκη, επίσης, να σημειωθεί ότι η ανάπτυξη της κριτικής σκέψης αναδεικνύεται ως θεμελιώδης στόχος στη σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση, με ιδιαίτερη έμφαση στις προκλήσεις της τελευταίας δεκαετίας και τον ρόλο της τεχνητής νοημοσύνης (Manousou, 2025). Άλλωστε, στο πλαίσιο της διαδικτυακής διδασκαλίας, η καλλιέργεια της κριτικής σκέψης προϋποθέτει την ενεργό συμμετοχή μαθητών/φοιτητών και διδασκόντων, με την αλληλεπίδραση να διαδραματίζει πρωτεύοντα ρόλο στη διαμόρφωση ενός μαθησιακού περιβάλλοντος που την ενισχύει (Peoples et al., 2024). Η μέθοδος του World Café αναπτύχθηκε αρχικά ως εργαλείο διαλόγου και λήψης αποφάσεων σε κοινωνικά και οργανωτικά πλαίσια, με στόχο την ενίσχυση της συλλογικής νοημοσύνης και τη δημιουργία κοινοτήτων μάθησης μέσω δομημένων συζητήσεων. Η προσαρμογή της μεθόδου σε ψηφιακά περιβάλλοντα εξ αποστάσεως μάθησης έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια ως σπουδαία καινοτομία (Kinney & Kinney, 2024). Παρότι η καταγωγή της εντοπίζεται στον χώρο της κοινωνικής και επιχειρησιακής διαβούλευσης, η μέθοδος έχει βρει γόνιμο έδαφος και στην εκπαιδευτική πράξη, προσφέροντας ένα δυναμικό πλαίσιο για την ενεργή συμμετοχή, την ανταλλαγή ιδεών και την καλλιέργεια αναστοχαστικής σκέψης. Στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα, η εφαρμογή του World Cafe έχει αξιοποιηθεί με επιτυχία σε Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις φοιτητών σε πλαίσιο εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ενισχύοντας την αλληλεπίδραση και την ενδυνάμωση της μαθησιακής κοινότητας (Μανούσου, 2013). Παράλληλα, έχει χρησιμοποιηθεί σε σχολικά περιβάλλοντα, στο πλαίσιο προγραμμάτων αγωγής αξιών και κοινωνικής ενσυναίσθησης, προσφέροντας στους/στις μαθητές/τριες τη δυνατότητα να εκφράσουν απόψεις, να ακούσουν διαφορετικές οπτικές και να συνδιαμορφώσουν νοήματα μέσα από τη συνεργατική διερεύνηση (Μανούσου, 2022). Η ευελιξία της μεθόδου, η έμφαση στη συμμετοχικότητα και η δυνατότητα προσαρμογής της σε διαφορετικά εκπαιδευτικά επίπεδα και θεματικές,

την καθιστούν ιδιαίτερα χρήσιμη για την ενίσχυση της δημοκρατικής κουλτούρας, της ενεργού ακρόασης και της δημιουργικής σκέψης στην εκπαίδευση ενηλίκων και μέσα στη σχολική τάξη.

Η εφαρμογή της μεθόδου World Café

Ειδικότερα, η μέθοδος αυτή ξεκίνησε με συζητήσεις μεταξύ συμμετεχόντων/ουσών σε μικρές ομάδες, οι οποίοι κατέγραφαν τις ιδέες τους πάνω σε τραπεζομάντηλα, μετακινούμενοι στα διάφορα τραπέζια συζητήσεων. Στη σύγχρονη σχολική πραγματικότητα, μπορεί να εφαρμοστεί σε ομάδες μαθητών, οι οποίοι μπορούν να συζητούν και εκφράζουν ανοιχτά τις απόψεις τους πάνω σε ένα θέμα σε μικρές ομάδες 5-6 ατόμων, είτε διά ζώσης είτε εξ αποστάσεως, η σύνθεση των οποίων αλλάζει ανά μικρά χρονικά διαστήματα, συνθέτοντας διαφορετικές ομάδες και, άρα, θέσεις και προτάσεις. Με αυτή την πρακτική, οι συμμετέχοντες/ουσες έχουν τη δυνατότητα να έρχονται σε επαφή με διαφορετικές συνθέσεις ομάδων, να ανταλλάσσουν τις ιδέες τους μέσω της ιδεοθύελλας και να τις εμπλουτίζουν με άλλες, καλλιεργώντας έτσι τη συλλογική σκέψη και τη δημιουργική σύνθεση ποικίλων απόψεων. Λογική συνέπεια αυτής της πρωτότυπης πρακτικής θα είναι η επαφή των συμμετεχόντων με ποικίλα ερεθίσματα, η επικοινωνιακή συνεργασία, η ανταλλαγή απόψεων και η καλλιέργεια του προφορικού λόγου και της επιχειρηματολογίας, η ανάπτυξη της έκφρασης και της κριτικής ικανότητας καθώς και ο εμπλουτισμός της επιχειρηματολογίας τους, στο πλαίσιο της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών μεταξύ τους. Στο τέλος αυτής της γόνιμης διαδικασίας, οι συμμετέχοντες/ουσες μπορούν να επιστρέφουν στην αρχική σύνθεση των ομάδων, στις οποίες ανακοινώνουν τα αποτελέσματα αυτής της περιήγησης, ενώ ο καθηγητής μπορεί να ακούει τα αποτελέσματα και τα συμπεράσματα αυτής της γόνιμης περιήγησης και να σχολιάζει τα αποτελέσματα αυτής, που μόνο ευεργετικά μπορεί να προκύψουν για όλους τους/τις συμμετέχοντες/ουσες. Ιδιαίτερα θετική επένδυση της παραπάνω πρακτικής είναι η συμμετοχή εσωστρεφών ατόμων ή παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες ή γενικά με προβλήματα έκφρασης, αφού το περιβάλλον που δημιουργείται

είναι χαλαρό και διευκολύνει την κοινωνικοποίηση, την ελεύθερη ανταλλαγή απόψεων και την εξωστρέφεια ιδεών.

Μεθοδολογία έρευνας

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι η διερεύνηση της συμβολής της τεχνικής World Café στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης σε μαθητές/τριες σε πλαίσιο εξ αποστάσεως διδασκαλίας του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας στη Β/θμια Εκπαίδευση.

Τα Ερευνητικά Ερωτήματα διατυπώνονται ως εξής:

1. Πώς ανταποκρίνονται οι μαθητές/τριες στη χρήση της τεχνικής World Café στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης;
2. Πώς συμβάλλει η τεχνική World Café στην ενίσχυση της κριτικής σκέψης των μαθητών/τριών;
3. Ποιο είναι το επίπεδο υλοποίησης των διδακτικών στόχων του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας, όπως η ανάπτυξη επιχειρηματολογικού λόγου και ο εμπλουτισμός λεξιλογίου, μέσω της διαδικασίας της τεχνικής World Café;
4. Ποιες είναι οι προκλήσεις και οι δυνατότητες εφαρμογής της τεχνικής σε συνθήκες εξ αποστάσεως μάθησης;

Αναφορικά με τον τύπο της έρευνας, επιλέχτηκε η Έρευνα Δράσης, η οποία πραγματοποιείται από εκπαιδευτικούς και στοχεύει στη συλλογή στοιχείων για τον τρόπο λειτουργίας των σχολείων, διδασκαλίας των καθηγητών και μάθησης από την πλευρά των μαθητών/τριών (Mills, 2017). Πιο συγκεκριμένα, η έρευνα που πραγματοποιήθηκε είναι Πρακτική Έρευνα Δράσης, στην οποία οι εκπαιδευτικοί στοχεύουν στη μελέτη μιας συγκεκριμένης διδακτικής τεχνικής προκειμένου να εξετάσουν τα αποτελέσματα της διδασκαλίας τους και να αξιολογήσουν τις πρακτικές που εφάρμοσαν, με στόχο να τις βελτιώσουν. Οι διδάσκοντες έχουν την ευκαιρία να παρατηρήσουν την εφαρμογή μιας διδακτικής τεχνικής, να συλλέξουν τα δεδομένα από την παρατήρησή τους, να αναστοχαστούν και να αποφασίσουν πώς θα ενεργήσουν στο εξής, για να πετύχουν καλύτερα μαθησιακά αποτελέσματα.

Πριν από τη διεξαγωγή του μαθήματος, η διδάσκουσα καθηγήτρια συνέταξε μια επιστολή, που απευθυνόταν στον λυκειάρχη του σχολείου και στην οποία εξηγούσε τη στοχοθεσία της έρευνας και γενικά του εγχειρήματος, εγγυούνταν την ανωνυμία και την εχεμύθεια για τα δεδομένα που θα προέκυπταν και ανέλυε τη συνολική διαδικασία. Μετά την έγκριση και την υπογραφή του λυκειάρχη του σχολείου, μια άλλη επιστολή στάλθηκε στους γονείς των μαθητών/τριών, προκειμένου να ενημερωθούν για τη διαδικασία του μαθήματος καθώς και την εγγύηση για την ανωνυμία και την εχεμύθεια για τα δεδομένα και, σε περίπτωση που συμφωνούν, να δηλώσουν την έγγραφη συγκατάθεσή τους για τη συμμετοχή των παιδιών τους στη συγκεκριμένη έρευνα.

Το Δείγμα για την εν λόγω έρευνα αποτελούσε ένα τμήμα της Α΄ Λυκείου της Ελληνογαλλικής Σχολής Ουρσουλινών και, συγκεκριμένα, 24 μαθητές/τριες που φοιτούσαν σε αυτή την τάξη. Ειδικότερα, είχε προσχεδιαστεί να πραγματοποιηθεί μάθημα-εργασία σε συνθήκες σύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης μέσω της πλατφόρμας Microsoft Teams, η οποία και αποτελούσε το κύριο μέσο για την εξ αποστάσεως επικοινωνία μαθητών/τριών-καθηγητών και με το οποίο οι μαθητές/τριες ήταν ιδιαίτερα εξοικειωμένοι.

Φάσεις έρευνας

Σχεδιασμός Δράσης

Όσον αφορά το αντικείμενο μάθησης, επιλέχτηκε από τη διδάσκουσα το γλωσσικό μάθημα και, πιο συγκεκριμένα, το μάθημα της Νεοελληνικής Γλώσσας της Α΄ Λυκείου, στο οποίο οι μαθητές/τριες έχουν την ευκαιρία να εκφράσουν ελεύθερα τις απόψεις τους. Η θεματική που επιλέχτηκε ως αντικείμενο συζήτησης ήταν η μόδα ως κοινωνικό φαινόμενο. Η διδάσκουσα παρουσίασε στα παιδιά τη διδακτική τεχνική του World Café και εισέπραξε από αυτά ενθουσιασμό καθώς και ανυπομονησία για την εφαρμογή του εγχειρήματος.

Στη συνέχεια, η διδάσκουσα διαμόρφωσε τις 6 ερωτήσεις, οι οποίες θα αποτελούσαν και το αντικείμενο συζήτησης του World Café. Οι συγκεκριμένες ερωτήσεις είναι οι ακόλουθες:

1. Πόσο ελεύθερα εκφραζόμαστε μέσω της μόδας ή απλώς ακολουθούμε κανόνες;

(Στόχος της συγκεκριμένης ερώτησης ήταν να κατανοήσουν την έννοια της ατομικότητας και της συμμόρφωσης)

2. Η μόδα είναι τέχνη ή εμπόριο; (Στόχος της ερώτησης: να ξεχωρίσουν τη δημιουργικότητα από κατανάλωση και marketing)
3. Ποιος αποφασίζει τι είναι “μόδα” και γιατί εμείς ακολουθούμε; (Στόχος της ερώτησης: να προσεγγιστούν θέματα εξουσίας, επιρροής των μέσων κοινωνικής δυναμικής)
4. Η μόδα ενισχύει ή καταρρίπτει τα στερεότυπα; (Στόχος της ερώτησης: να υπογραμμιστούν τα στερεότυπα που συνδέονται με φύλο, σώμα, ηλικία, κοινωνική τάξη, πολιτισμό)
5. Πόσο ηθική είναι η βιομηχανία της μόδας; (Στόχος της ερώτησης: να κατανοήσουν την κοινωνική διάσταση των εργασιακών συνθηκών, fast fashion, περιβάλλον)
6. Αν σταματούσε να υπάρχει μόδα, τι θα χάναμε και τι θα κερδίζαμε; (Στόχος της ερώτησης: να αναπτύξουν τη δημιουργική, αφαιρετική σκέψη και φαντασία)

Εφαρμογή

Η πρώτη συνεδρία πραγματοποιήθηκε στις 5/5/25 και συμμετείχαν σε αυτή 20 μαθητές/τριες, οι οποίοι/ες συνδέθηκαν μέσω της πλατφόρμας Microsoft Teams και χωρίστηκαν από την καθηγήτρια σε 6 εικονικές ομάδες (breakout rooms) (2 ομάδες 4 μαθητών/τριών και 4 ομάδες 3 μαθητών/τριών). Η καθηγήτρια όρισε έναν αρχηγό σε καθεμία από τις 6 ομάδες και έδωσε σε κάθε ομάδα μία ερώτηση, την οποία έπρεπε να συζητήσουν τα μέλη της μέσα σε χρονικό διάστημα 5-7 λεπτών. Μετά το πέρας αυτού του χρονικού διαστήματος, η καθηγήτρια διέκοπτε τη σύνδεση των ομάδων και τους οργάνωνε σε νέες ομάδες διαφορετικής σύνθεσης, αλλά με τον ίδιο αρχηγό-οικοδεσπότη σε κάθε ομάδα. Αυτή η διαδικασία επαναλήφθηκε 6 φορές, ώστε όλοι οι μαθητές/τριες να περάσουν από όλες τις ομάδες και να συζητήσουν όλα τα θέματα-ερωτήματα που είχαν εξ αρχής διατυπωθεί. Σε κάθε αλλαγή σύνθεσης των ομάδων, ο οικοδεσπότης ενημέρωνε τους νέους συμμετέχοντες της ομάδας για τις βασικές ιδέες που είχαν διατυπωθεί στην προηγούμενη σύνθεση των ομάδων και συνέχιζε να καταγράφει τις

απόψεις των μελών της νέας ομάδας, οι οποίες συμπλήρωναν και εμπλούτιζαν τις ήδη διατυπωμένες απόψεις.

Παρατήρηση και Συλλογή Δεδομένων

Μετά από 3 μέρες, η διδάσκουσα πραγματοποίησε μια δεύτερη συνεδρία, στην οποία μοίρασε ένα ερωτηματολόγιο στους μαθητές/τριες που είχαν συμμετάσχει στην 1η φάση της διαδικασίας. Σε αυτή τη φάση οι μαθητές/τριες κλήθηκαν να απαντήσουν στις παρακάτω 5 ερωτήσεις:

1. Ποια ερώτηση σε προβλημάτισε περισσότερο και γιατί;
2. Άλλαξε η γνώμη σου για κάτι μέσα από τη συζήτηση; Αν ναι, για ποιο θέμα και πώς;
3. Ποια άποψη συμμαθητή/τριας σου σε εντυπωσίασε ή σε έκανε να σκεφτείς διαφορετικά;
4. Πιστεύεις ότι η μόδα έχει περισσότερες πλευρές απ' όσες πίστευες; Ποιες ανακάλυψες σήμερα;
5. Αν είχες 1 λεπτό στην τηλεόραση να πεις τη γνώμη σου για τη μόδα, τι θα έλεγες;

Μετά από 4 μέρες, η καθηγήτρια κάλεσε 4 μαθητές/τριες σε συνέντευξη, με σκοπό να διερευνήσει την γνώμη που εκείνοι σχημάτισαν σχετικά με τη μόδα ως φαινόμενο καθώς και να διαπιστώσει αν πραγματικά ασκήθηκε η κριτική τους σκέψη, συζητώντας και αναπτύσσοντας προβληματισμό πάνω στις διάφορες πτυχές του θέματος της μόδας. Οι ερωτήσεις που απηύθυνε η διδάσκουσα ήταν παρόμοιου περιεχομένου με τη 2η φάση, όμως η προσέγγιση είχε πιο προσωπικό χαρακτήρα, αφού με τη συνέντευξη έρχονται πάντα πιο κοντά τα εμπλεκόμενα πρόσωπα.

Αναστοχασμός και αναπροσαρμογή

Μετά το πέρας της διαδικασίας, πραγματοποιήθηκε αναστοχασμός για την αξιολόγηση των επιδράσεων και αναπροσαρμογή της διδακτικής πρακτικής, αφού εντοπίστηκαν αδυναμίες και επισημάνθηκαν παραλείψεις.

Ανάλυση και Ερμηνεία Δεδομένων

ΣΥΝΕΔΡΙΑ (5/5/25, 20 μαθητές/τριες σε 6 ομάδες)

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται τα στοιχεία εκείνα που βασίζονται στην ποιοτική θεματική ανάλυση δεδομένων που συλλέχθηκαν μέσω χαρακτηριστικών αποσπασμάτων, με στόχο τη διερεύνηση των αντιλήψεων των μαθητών/τριών για τη μόδα. Έχουν αναδειχθεί έξι (6) βασικοί θεματικοί άξονες, καθένας με διακριτά υποθέματα, αποτυπώνοντας την πολυδιάστατη σχέση της μόδας με την κοινωνία, την οικονομία και την ατομικότητα.

Ακολουθεί ο Πίνακας της Θεματικής ανάλυσης και τα Νοηματικά Μοτίβα.

Πίνακας 1: Θεματική ανάλυση

Θεματικός Άξονας	Κωδικοί (Υποθέματα)	Ενδεικτικά Αποσπάσματα
1. Μόδα ως τέχνη ή εμπόριο	Αυτοέκφραση και δημιουργικότητα- Εμπορευματοποίηση- Καταναλωτισμός και μαζική παραγωγή	«Η μόδα είναι τέχνη και μέσα από αυτή ο άνθρωπος μπορεί να εκφραστεί» «Η μόδα σταματάει να είναι τέχνη, όταν κάτι πρωτότυπο παράγεται μαζικά και επαναλαμβάνεται χωρίς βαθύτερο νόημα» «Η μόδα είναι εμπόριο, γιατί οι εταιρείες επενδύουν για να πουλήσουν τα προϊόντα σε εξωφρενικές τιμές»
2. Μόδα και στερεότυπα/Κοινωνικές ανισότητες	Ενίσχυση στερεοτύπων- Καταπολέμηση στερεοτύπων- Σχέση με οικονομική και κοινωνική τάξη	«Η μόδα ενισχύει τα στερεότυπα, γιατί πολλές υποανάπτυκτες χώρες δεν έχουν τη δυνατότητα εισαγωγής ακριβών προϊόντων» «Καταρρίπτονται τα στερεότυπα γιατί οι

Θεματικός Άξονας	Κωδικοί (Υποθέματα)	Ενδεικτικά Αποσπάσματα
		<p>εταιρείες φτιάχνουν ρούχα πιο φτηνά και απευθύνονται σε όλα τα είδη σώματος»</p> <p>«Η μόδα ευνοεί τα στερεότυπα, όπως τα πολύ ακριβά ρούχα που πολλοί δεν μπορούν να αγοράσουν»</p>
<p>3. Αν έλειπε η μόδα – Κέρδη και απώλειες</p>	<p>Απώλεια δημιουργικότητας- Απώλεια εργασιακών ευκαιριών- Ενίσχυση ταυτότητας και επιλογής</p>	<p>«Η μόδα προσφέρει την προσωπική έκφραση και δημιουργικότητα. Αν χαθεί, θα επικρατήσει μια μονότονη κοινωνία» «Η βιομηχανία της μόδας δημιουργεί θέσεις εργασίας και οικονομική ανάπτυξη»</p> <p>«Θα καλλιεργούνταν η δημιουργική σκέψη και η αίσθηση προσωπικής επιλογής και ταυτότητας»</p>
<p>4. Ποιος καθορίζει τη μόδα – Επιρροές και συμμόρφωση</p>	<p>Επιρροή των media και influencers- Διαφήμιση και κοινωνικά πρότυπα- Κοινωνική αποδοχή και πίεση</p>	<p>«Οι influencers διαφημίζουν προϊόντα μέσω των social media, ως “απαραίτητα” για την κοινωνική αποδοχή»</p> <p>«Η επιθυμία για αποδοχή οδηγεί στη μίμηση των προτύπων της μόδας»</p> <p>«Όσοι δεν μπορούν να ανταποκριθούν οικονομικά συχνά βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό»</p>

Θεματικός Άξονας	Κωδικοί (Υποθέματα)	Ενδεικτικά Αποσπάσματα
5. Μόδα: Ελευθερία ή συμμόρφωση;	Πίεση για συμμόρφωση- Απώλεια ατομικότητας- Προσωπική έκφραση (μειοψηφικά)	«Πολλοί ακολουθούν τις τάσεις χωρίς να δίνουν σημασία στην προσωπική τους ταυτότητα» «Η μαζικότητα οδηγεί σε περιορισμό της ελεύθερης έκφρασης» «Υπάρχουν και περιπτώσεις ατόμων που εκφράζουν την ατομικότητά τους μέσω της μόδας»
6. Ηθική της βιομηχανίας μόδας	Εργασιακές παραβιάσεις- Περιβαλλοντικές επιπτώσεις- Ζωικά προϊόντα- Έλλειψη διαφάνειας- Κοινωνική ανισότητα- Αντιφάσεις στην ηθική κατανάλωση	«Οι εργαζόμενοι στα εργοστάσια ένδυσης εργάζονται σε απάνθρωπες συνθήκες» «Η fast fashion ενθαρρύνει την υπερκατανάλωση και τη ρύπανση» «Η βιομηχανία μόδας επωφελείται από φθηνή εργασία σε φτωχές χώρες, ενώ οι τοπικές κοινότητες παραμένουν φτωχές.»

Νοηματικά Μοτίβα

Θεματικός Άξονας 1: Μόδα ως τέχνη ή εμπόριο

1. Η μόδα ως δημιουργική έκφραση (μορφή τέχνης, ατομική έκφραση)
2. Αποδόμηση της τέχνης από την εμπορευματοποίηση (μαζική παραγωγή)
3. Η μόδα ως εργαλείο κέρδους (βιομηχανία μόδας, συμφέροντα, υπερκατανάλωση)

Θεματικός Άξονας 2: Μόδα και στερεότυπα / Κοινωνικές ανισότητες

1. Ενίσχυση κοινωνικών και οικονομικών ανισοτήτων (ευάλωτες κοινωνικές ομάδες)
2. Διαιώνιση στερεοτύπων μέσω μόδας (προβολή προτύπων)
3. Αντίσταση και προσαρμογή της μόδας στην κοινωνική πολυμορφία (προσβασιμότητα)

Θεματικός Άξονας 3: Αν έλειπε η μόδα – Κέρδη & απώλειες

1. Απώλεια δημιουργικότητας και προσωπικής έκφρασης (ατομική ταυτότητα)
2. Κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις (θέσεις εργασίας, οικονομική ανάπτυξη)
3. Ανάγκη ύπαρξης ενός εκφραστικού μέσου στην κοινωνία (κοινωνικός προσδιορισμός)

Θεματικός Άξονας 4: Ποιος καθορίζει τη μόδα – Επιρροές και συμμόρφωση

1. Επιρροή των media και των influencers (κοινωνικά δίκτυα, διαφημιστικές πρακτικές)
2. Πίεση για κοινωνική αποδοχή μέσω μόδας (ένταξη ή αποκλεισμός)
3. Ανισότητα πρόσβασης στα πρότυπα μόδας (οικονομικοί λόγοι)

Θεματικός Άξονας 5: Μόδα – Ελευθερία ή συμμόρφωση;

1. Μαζική συμμόρφωση και απώλεια ατομικότητας (απουσία προσωπικής επιλογής)
2. Η μόδα ως περιορισμός στην προσωπική έκφραση (περιορισμός ελευθερίας)
3. Η μόδα, μέσο ατομικής ταυτότητας σε μειοψηφικό επίπεδο (αυθεντικότητα έκφρασης)

Θεματικός Άξονας 6: Ηθική της βιομηχανίας μόδας

1. Εργασιακή εκμετάλλευση και κοινωνική αδικία (χαμηλόμισθη εργασία)
2. Περιβαλλοντική επιβάρυνση της fast fashion (ρύπανση, υπερκατανάλωση)
3. Ηθικά διλήμματα στην κατανάλωση (ηθικές αντιφάσεις)
4. Αδιαφάνεια και εκμετάλλευση ευάλωτων κοινωνιών (απουσία πληροφόρησης)

Από την ανάλυση των δεδομένων προέκυψαν ουσιαστικές ιδέες και επιχειρήματα των μαθητών/τριών γύρω από τη μόδα. Αρχικά, η μόδα αναγνωρίζεται ως μορφή τέχνης και προσωπικής έκφρασης αλλά και ως εμπορικό προϊόν που υπόκειται σε οικονομικά

συμφέροντα και μαζική παραγωγή, γεγονός που συχνά αλλοιώνει τον αρχικό της χαρακτήρα. Η πρώτη ομάδα ανέδειξε τη διττή φύση της μόδας, ανάμεσα στη δημιουργικότητα και την εμπορευματοποίηση.

Η δεύτερη ομάδα επικεντρώθηκε στον ρόλο της μόδας στην αναπαραγωγή ή καταπολέμηση στερεοτύπων. Οι μαθητές/τριες αναγνώρισαν τόσο τη συμβολή της στη διατήρηση κοινωνικών ανισοτήτων όσο και την προσπάθεια ενίσχυσης της συμπερίληψης μέσα από νέες τάσεις.

Η τρίτη ομάδα επεσήμανε τη σημασία της μόδας στην οικονομία και στην ατομική έκφραση, τονίζοντας ότι η απουσία της θα περιόριζε τη δημιουργικότητα και θα επηρέαζε αρνητικά την κοινωνική ζωή και την αγορά εργασίας.

Η τέταρτη ομάδα επικεντρώθηκε στην επίδραση των social media, των influencers και της διαφήμισης, καθώς και στην κοινωνική πίεση που οδηγεί σε συμμόρφωση. Η μόδα παρουσιάστηκε ως μηχανισμός τόσο ένταξης όσο και αποκλεισμού.

Στην πέμπτη ομάδα, οι μαθητές/τριες συζήτησαν τη σύγκρουση μεταξύ προσωπικής έκφρασης και μαζικής ομοιομορφίας, τονίζοντας ότι, ενώ υπάρχουν αυθεντικές εκφράσεις μέσα από τη μόδα, κυριαρχεί η πίεση για προσαρμογή στις τάσεις της.

Η έκτη ομάδα εστίασε στην ηθική διάσταση της μόδας, θέτοντας ζητήματα όπως η εκμετάλλευση εργαζομένων, η περιβαλλοντική επιβάρυνση και η έλλειψη διαφάνειας στη βιομηχανία της μόδας, ζητώντας ηθική στάση από τους καταναλωτές.

Τα πορίσματα δείχνουν έντονο προβληματισμό και καλλιέργεια κριτικής σκέψης, που εκφράζεται μέσα από: επιχειρηματολογία, αντίκρουση απόψεων, δημιουργική σκέψη, διατύπωση ερωτημάτων, αναστοχασμό και αναγνώριση στερεοτύπων.

Συνολικά, η μόδα αναδεικνύεται ως ένα σύνθετο κοινωνικοπολιτισμικό φαινόμενο που προσφέρει χώρο για έκφραση αλλά και αναπαράγει ανισότητες, απαιτώντας συνειδητή και κριτική στάση.

Ερωματολόγιο ανατροφοδότησης (8/5/25)

Η ποιοτική ανάλυση των απαντήσεων των μαθητών/τριών οργανωμένη σε θεματικούς άξονες, αναδεικνύει τα βασικά μοτίβα σκέψης, τις μεταστροφές αντιλήψεων και τον

βαθμό κριτικής σκέψης που αναπτύχθηκε μέσα από τη συζήτηση. Ακολουθεί η ποιοτική ανάλυση ανά ερώτηση.

ΕΡΩΤΗΣΗ 1: Ποια ερώτηση σε προβλημάτισε περισσότερο και γιατί;

Κύρια θέματα που αναδύονται

Διττή φύση της μόδας (τέχνη ή εμπόριο): Μαθητές προβληματίζονται από τη σύγκρουση αυτών των δύο όψεων (απαντήσεις 1, 10).

Ηθική διάσταση: Θέματα όπως οι εργασιακές συνθήκες, η ρύπανση και η fast fashion (απαντήσεις 2, 6) προκαλούν ισχυρό προβληματισμό.

Κοινωνική διάσταση: Η μόδα ως παράγοντας στερεοτύπων, ένταξης ή αποκλεισμού (απαντήσεις 3, 5, 8, 9).

Επιρροή εξωτερικών παραγόντων: Ρόλος των social media και των influencers στη διαμόρφωση των τάσεων (απάντηση 4).

Υπαρξιακός στοχασμός: Η ερώτηση για το αν η μόδα εξαφανιζόταν προκάλεσε φιλοσοφικό προβληματισμό (απάντηση 7).

Ποιοτική ερμηνεία : Η ερώτηση κινητοποίησε βαθύτερες σκέψεις γύρω από την ταυτότητα, την αυθεντικότητα και τη λειτουργία της μόδας ως κοινωνικού και πολιτισμικού φαινομένου. Οι μαθητές/τριες εμφανίζονται ευαισθητοποιημένοι/ες τόσο σε προσωπικό όσο και σε συλλογικό επίπεδο.

ΕΡΩΤΗΣΗ 2: Άλλαξε η γνώμη σου για κάτι μέσα από τη συζήτηση;

Κύριες μεταστροφές αντιλήψεων

Από την τέχνη στο εμπόριο: Μαθητές που θεωρούσαν τη μόδα μόνο δημιουργική, βλέπουν πλέον την εμπορική/στρατηγική της διάσταση (απαντήσεις 1, 10).

Ηθικά ζητήματα: Αναγνώριση εκμετάλλευσης και περιβαλλοντικής ζημιάς (απαντήσεις 2, 4).

Κοινωνική πίεση: Από την έκφραση στην επιβολή – κριτική επίγνωση της επιρροής των media και των προτύπων (απαντήσεις 3, 5, 9).

Αναγνώριση της πολυπλοκότητας: Οι μαθητές δείχνουν ωρίμανση στη σκέψη τους, συνδυάζοντας αντικρουόμενες πλευρές της μόδας (απαντήσεις 6, 8).

Ποιοτική ερμηνεία: Υπάρχει σαφής διεύρυνση της σκέψης. Η συζήτηση λειτούργησε αναστοχαστικά, ενισχύοντας την κριτική ικανότητα και την ενσυναίσθηση απέναντι στους «αφανείς» συντελεστές της μόδας.

ΕΡΩΤΗΣΗ 3: Ποια άποψη συμμαθητή/τριας σου σε εντυπωσίασε ή σε έκανε να σκεφτείς διαφορετικά;

Τύποι επιρροών

Κοινωνική πίεση/επιβολή: Συμμαθητές προβληματίσαν άλλους δείχνοντας πώς η μόδα μπορεί να περιορίζει αντί να απελευθερώνει (απαντήσεις 1, 9).

Περιβαλλοντική επίγνωση: Νέα γνώση για τις συνέπειες της fast fashion (απάντηση 2).

Ρόλος των influencers και εταιρειών: Ενίσχυση της κατανόησης για τους μηχανισμούς προώθησης (απαντήσεις 5, 7).

Εναλλακτική οπτική στη μόδα: Από κοινωνικό διαχωρισμό σε ένωση ή έκφραση δημιουργικότητας (3, 6, 8, 10).

Ποιοτική ερμηνεία: Αναδεικνύεται η δύναμη του διαλόγου. Οι μαθητές επηρεάζονται βαθιά από τους συμμαθητές τους, αναπτύσσοντας νέες προσεγγίσεις και αμφισβητώντας προκαταλήψεις.

ΕΡΩΤΗΣΗ 4: Πιστεύεις ότι η μόδα έχει περισσότερες πλευρές απ' όσες πίστευες;

Νέες συνειδητοποιήσεις

Συνύπαρξη αντιθέτων: Τέχνη και εμπόριο, δημιουργικότητα και επιβολή (απαντήσεις 1, 8).

Κοινωνική λειτουργία: Ένταξη ή αποκλεισμός, διαμόρφωση ταυτότητας (απαντήσεις 2, 3, 4).

Οικολογική και ηθική διάσταση: Περιβάλλον, εταιρική ηθική (απαντήσεις 5, 9, 10).

Επιρροή των media: Ρόλος των influencers και κοινωνικών δικτύων (απάντηση 7).

Κατανάλωση με επίγνωση: Αναγνώριση της ατομικής ευθύνης (απάντηση 10).

Ποιοτική ερμηνεία: Η ερώτηση λειτουργεί ως συμπερασματική καταγραφή των αλλαγών που προκάλεσε η συζήτηση. Οι μαθητές δεν βλέπουν πια τη μόδα μονοδιάστατα.

ΕΡΩΤΗΣΗ 5: Αν είχες 1 λεπτό στην τηλεόραση να πεις τη γνώμη σου για τη μόδα, τι θα έλεγες; Κύριοι θεματικοί άξονες λόγου

Δίπολο αυθεντικότητας – καταναλωτισμού: Κάλεσμα για συνειδητή επιλογή (απαντήσεις 1, 2, 9).

Κοινωνικός διαχωρισμός – ενότητα: Η μόδα ως γλώσσα και κοινωνικό φαινόμενο (απαντήσεις 3, 5, 6).

Ηθική και περιβαλλοντική διάσταση: Ανθρωπιστική προσέγγιση στη μόδα (απαντήσεις 4, 10).

Αντίσταση στα πρότυπα: Απόρριψη των στερεοτύπων (απάντηση 7).

Καλλιτεχνική και ποιοτική διάσταση: Διατήρηση της ουσίας (απάντηση 8).

Ποιοτική ερμηνεία: Οι μαθητές εκφράζουν πλέον ώριμο, κριτικό και πολυεπίπεδο λόγο.

Αναγνωρίζουν τη δύναμη της μόδας, αλλά και τις ευθύνες που φέρει ο καταναλωτής.

Τα κύρια στοιχεία κριτικής σκέψης που μπορούμε να παρατηρήσουμε είναι τα εξής:

Διεύρυνση προοπτικής: Από μονοδιάστατες απόψεις (μόδα ως στυλ ή τέχνη), μετακινήθηκαν σε πολυεπίπεδες αναλύσεις (κοινωνικές, ηθικές, οικολογικές).

Διάλογος ως μέσο αλλαγής: Η αλληλεπίδραση με συμμαθητές λειτούργησε καταλυτικά στη μεταβολή στάσεων και γνώσεων.

Ενσυναίσθηση και κοινωνική συνείδηση: Υπάρχει ενδιαφέρον για τον “άλλον” πίσω από το προϊόν – εργαζόμενος, περιβάλλον, κοινωνία.

Συνέντευξη σε 4 μαθητές (12/5/25)

Η ποιοτική ανάλυση των απαντήσεων των τεσσάρων συνεντευξιζόμενων μαθητών αποκαλύπτει σημαντικές πτυχές του τρόπου με τον οποίο αντιλαμβάνονται τη μόδα ως φαινόμενο και τον τρόπο με τον οποίο η συζήτηση συνέβαλε στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης. Η προσέγγιση οργανώθηκε σε θεματικούς άξονες ανά ερώτηση, με στόχο να αναδειχθούν τα βαθύτερα νοήματα, οι τάσεις σκέψης και η διανοητική εξέλιξη των μαθητών. Ακολουθούν οι βασικοί θεματικοί άξονες σε κάθε ερώτηση.

ΕΡΩΤΗΣΗ 1. Ποια ερώτηση σε προβλημάτισε περισσότερο και γιατί;

Βασικοί θεματικοί άξονες:

- Ηθική και κοινωνική διάσταση της μόδας: Οι μαθητές 1 και 3 αναδεικνύουν την ανησυχία για τις επιπτώσεις της μόδας στο περιβάλλον, την παιδική εργασία και την

κοινωνική ισότητα. Ο μαθητής 1 μάλιστα δείχνει έντονη συναισθηματική εμπλοκή με λέξεις όπως «συγκλονιστικό».

- Δίλημμα τέχνης ή εμπορίου: Ο μαθητής 2 φανερώνει ενδοσκόπηση και ανατροπή πεποιθήσεων, εντοπίζοντας την εμπορευματοποίηση της μόδας, ιδίως από τις μεγάλες εταιρείες.
- Επιρροή εξουσιαστικών δομών (influencers, εταιρείες): Ο μαθητής 4 θίγει την κατασκευή της μόδας, αποδομώντας την αυθόρμητη εικόνα που είχε πριν.

Οι απαντήσεις αποδεικνύουν κριτική αφύπνιση. Οι μαθητές δεν εστιάζουν μόνο στο προσωπικό γούστο, αλλά μετακινούνται προς μια αντίληψη της μόδας ως μηχανισμού με επιρροή σε ηθικά, πολιτισμικά και οικονομικά πεδία.

ΕΡΩΤΗΣΗ 2. Άλλαξε η γνώμη σου για κάτι μέσα από τη συζήτηση;

Μεταστροφή αντιλήψεων:

- Αποδόμηση αυθεντικότητας: Ο μαθητής 1 μεταβαίνει από την αντίληψη της μόδας ως τέχνης σε μια συνειδητοποίηση της εμπορικής της διάστασης.
- Συνειδητοποίηση κοινωνικής πίεσης: Οι μαθητές 2 και 4 αναγνωρίζουν ότι η αποδοχή δεν είναι πάντα εφικτή ούτε αυθεντική· εξαρτάται από οικονομικούς και κοινωνικούς παράγοντες.
- Οικολογική αφύπνιση: Ο μαθητής 3 βιώνει μια μεταστροφή από τη χρηστική (οικονομική) αντίληψη της γρήγορης μόδας σε μια περιβαλλοντικά υπεύθυνη συνείδηση.

Η συζήτηση λειτούργησε διαφωτιστικά. Οι μαθητές απομακρύνονται από επιφανειακές απόψεις και αναπτύσσουν κοινωνική, περιβαλλοντική και ψυχολογική επίγνωση.

ΕΡΩΤΗΣΗ 3. Ποια άποψη συμμαθητή σου σε εντυπωσίασε ή σε έκανε να σκεφτείς διαφορετικά;

Επιρροές από τον διάλογο:

- Κοινωνικός καταναγκασμός: Οι μαθητές 1 και 4 εντυπωσιάζονται από απόψεις που αποκαλύπτουν την επιβολή κοινωνικών και εμπορικών μοντέλων.

- Δημιουργικότητα πέρα από το κόστος: Ο μαθητής 3 εκτιμά την ιδέα της καλλιτεχνικής έκφρασης μέσα από φθηνά ρούχα – ένδειξη χειραφέτησης από την ιδέα ότι «μόδα = ακριβά».
- Η μόδα ως όχημα κοινωνικής αλλαγής: Ο μαθητής 2 δείχνει θετική έκπληξη απέναντι στην ιδέα της μόδας ως μέσο ενίσχυσης της αποδοχής του διαφορετικού.
Οι μαθητές εμφανίζονται δεκτικοί στη γνώση μέσω διαλόγου. Υπάρχει αναγνώριση της μόδας ως πολιτισμικού και κοινωνικού εργαλείου, αλλά και ως πεδίου ελέγχου ή χειραγώγησης.

ΕΡΩΤΗΣΗ 4. Πιστεύεις ότι η μόδα έχει περισσότερες πλευρές απ' όσες πίστευες;

Διαπιστώσεις νέων όψεων:

- Ηθικές και περιβαλλοντικές διαστάσεις (1, 3): Υπάρχει αναγνώριση των επιπτώσεων της μόδας στους εργαζομένους, το περιβάλλον και τη δομή της κοινωνίας.
- Βιομηχανική και στρατηγική πλευρά (2, 4): Η μόδα δεν είναι πλέον μόνο δημιουργική πράξη – αντιλαμβάνεται ως δομημένο σύστημα με επιρροές και στόχους.
Η συνειδητοποίηση ότι η μόδα είναι ένα πολυεπίπεδο φαινόμενο (αισθητικό, κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό) καταγράφεται με σαφήνεια. Οι μαθητές βλέπουν πίσω από την εικόνα και εστιάζουν στη διαδικασία.

ΕΡΩΤΗΣΗ 5. Αν είχες 1 λεπτό στην τηλεόραση να πεις τη γνώμη σου για τη μόδα, τι θα έλεγες;

Κύρια νοηματικά μοτίβα:

- Κριτική σκέψη – Αυθεντική επιλογή (1, 4): Εκφράζεται η ανάγκη να ξεχωρίσουμε τις δικές μας επιθυμίες από τις επιρροές των media.
- Κοινωνική και περιβαλλοντική ευθύνη (2, 3): Οι μαθητές καλούν σε συνείδηση απέναντι στην εκμετάλλευση και την καταστροφή.
- Έμφαση στη βιωσιμότητα και την ελευθερία έκφρασης: Η μόδα πρέπει να είναι προσωπική, υπεύθυνη και όχι προϊόν πίεσης.
Οι μαθητές εμφανίζουν ώριμη, συνεκτική σκέψη. Αντιλαμβάνονται τη μόδα όχι απλώς ως τρόπο ζωής, αλλά ως ηθικό και κοινωνικό λόγο, ο οποίος απαιτεί επίγνωση και επιλογή.

Τα κύρια στοιχεία κριτικής σκέψης που μπορούμε να παρατηρήσουμε είναι τα εξής:

1. Ανάπτυξη ενσυναίσθησης και ηθικής επίγνωσης: Οι μαθητές αποστασιοποιούνται από την κατανάλωση χωρίς προβληματισμό και εξετάζουν τις επιπτώσεις των επιλογών τους.
2. Μετατόπιση από την αισθητική στην ουσία: Η μόδα δεν είναι μόνο "τι φοράμε", αλλά πώς, γιατί και με ποιο κόστος το φοράμε.
3. Αντίληψη του μηχανισμού: Κατανόηση της επιρροής που ασκούν τα social media, οι εταιρείες και οι πολιτισμικές νόρμες.
4. Διαλεκτική σκέψη και προσωπική ωρίμανση: Οι μαθητές επηρεάζονται θετικά από τον διάλογο και αναπτύσσουν πολλαπλές, αντικρουόμενες και πλουραλιστικές οπτικές.

Συμπεράσματα

Η παρούσα Πρακτική Έρευνα Δράσης κατέδειξε τη σημαντική συμβολή της μεθόδου World Café στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως διδασκαλίας του μαθήματος της Νεοελληνικής Γλώσσας.

Απαντώντας στο πρώτο ερευνητικό ερώτημα, οι μαθητές/τριες ανταποκρίθηκαν ιδιαίτερα θετικά στη χρήση της τεχνικής, δείχνοντας ενεργή συμμετοχή, διάθεση συνεργασίας και εμπλοκή στον διάλογο. Ακόμη και εσωστρεφείς ή λιγότερο εκφραστικοί μαθητές ενεργοποιήθηκαν μέσω του υποστηρικτικού και ευέλικτου πλαισίου της μεθόδου.

Ως προς το δεύτερο ερώτημα, η ανάλυση των δεδομένων ανέδειξε εντυπωσιακά επίπεδα κριτικού στοχασμού: οι μαθητές ανέπτυξαν επιχειρηματολογικό λόγο, ανέδειξαν πολλαπλές οπτικές, ανέλυσαν στερεότυπα και προβληματίστηκαν σε ηθικό και κοινωνικό επίπεδο, αξιοποιώντας τη μόδα ως πεδίο ερμηνείας και αναστοχασμού.

Το τρίτο ερώτημα σχετικά με την επίτευξη των διδακτικών στόχων επιβεβαιώθηκε επίσης. Οι μαθητές/τριες επέδειξαν πλουραλισμό απόψεων, λεξιλογικό εμπλουτισμό, σαφή δομή λόγου και ικανότητα διάκρισης ουσίας από επιφάνεια.

Τέλος, σχετικά με το τέταρτο ερώτημα, η εφαρμογή της τεχνικής σε περιβάλλον εξ αποστάσεως εκπαίδευσης φάνηκε αποτελεσματική και εφικτή, με βασικές προκλήσεις την ανάγκη ψηφιακής οργάνωσης και τη διαχείριση του χρόνου, αλλά και σημαντικές δυνατότητες για δημοκρατικό και διαλογικό μάθημα.

Συνολικά, η έρευνα τεκμηριώνει την παιδαγωγική αξία της τεχνικής World Café σε περιβάλλον εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ως μέσου ενεργοποίησης, διαλόγου και νοητικής ωρίμανσης των μαθητών/τριών στο σύγχρονο σχολείο.

Βιβλιογραφικές Αναφορές

- Albrecht, J. (2022). Hosting an online World Café to develop interprofessional competencies in healthcare students. *BMC Medical Education*, 22, 622. <https://doi.org/10.1186/s12909-022-03666-5>
- Brown, J. & Isaacs, D. (2022). *Πάμε για... World Café: Διαμορφώνοντας το μέλλον μας μέσα από ουσιαστικές συζητήσεις*. (Μτφρ. Κ. Βάμβουκα κ.α.). Εκδόσεις Σταμούλη. ISBN:978- 960- 618-040-978- 960- 618-040-8
- Butler, H. A. (2024). Predicting everyday critical thinking: A review of critical thinking assessments. *Journal Of Intelligence*, 12(2), 16. <https://doi.org/10.3390/jintelligence12020016>
- Kinney, D., & Kinney, W. (2024). Adapting the World Café method to an online format: Insights from novice qualitative researchers. *Journal of Participatory Research Methods*, 5(3). <https://doi.org/10.35844/001c.122576>
- Manousou, E. (2025). Critical thinking in distance education: The challenges in a decade (2016–2025) and the role of artificial intelligence. *Education Sciences*, 15(6), 757. <https://doi.org/10.3390/educsci15060757>
- Μανούσου, Ε. (2013). Η αξιοποίηση της τεχνική τους World Café στις Ομαδικές Συμβουλευτικές Συναντήσεις του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Μελέτη περίπτωσης, η γραπτή επικοινωνία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, Στο Α. Λιοναράκης (επιμ.), *Learning Methodologies, Proceedings of the 7th International Conference on Open and Distance Learning*. (Τόμος 6ος, Β. σς.178-187): Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. <http://dx.doi.org/10.12681/icodl.652>
- Μανούσου, Ε. (2022). Η τεχνική του world café για την καλλιέργεια αξιών και δεξιοτήτων στην εκπαίδευση. Στο Ε. Μανούσου & Σ. Ταναΐνη (επιμ.) *Αξίες Ζωής στην Εκπαίδευση: Παιδαγωγικές και μεθοδολογικές προσεγγίσεις για... δια ζώσης και εξ αποστάσεως εκπαίδευση* Επιμέλεια: Ε. Μανούσου & Σ.Ταναΐνη. σελ.. 62-67 Εκδόσεις Φυλάτος. ISBN:978-960-658-116-8
- Mills, G. F., Gay, L. R., & Airasian, P. (2017). *Εκπαιδευτική Έρευνα, Ποσοτικές και Ποιοτικές Μέθοδοι-Εφαρμογές*. Εκδόσεις Προπομπός.
- Peoples, K., Correa, C. T., & Burkholder, G. J. (2024). How faculty and students understand and experience the development of critical thinking in the online classroom. *Higher Learning Research Communications*, 14(1). <https://doi.org/10.5590/HLRC.14.1.07>
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Massachusetts:Harvard University Press.
- Williams, D., & Bower, M. (2025). The impact of technology-mediated dialogue on critical thinking in the secondary English classroom. *Education and Information Technologies*. <https://doi.org/10.1007/s10639-025-13680-9>

Όροι Έκδοσης, Πνευματικά Δικαιώματα και Ακαδημαϊκή Δεοντολογία

Η παρούσα έκδοση περιλαμβάνει τις εισηγήσεις που παρουσιάστηκαν στο πλαίσιο των εργασιών του Συνεδρίου. Οι απόψεις που διατυπώνονται στα κείμενα είναι αποκλειστικά προσωπικές απόψεις των συγγραφέων και δεν εκφράζουν απαραίτητα τις θέσεις της Οργανωτικής ή της Επιστημονικής Επιτροπής.

Ευθύνη Συγγραφέων & Πνευματικά Δικαιώματα: Κάθε συγγραφέας φέρει την πλήρη και αποκλειστική ευθύνη για το περιεχόμενο του κειμένου του. Οι συγγραφείς εγγυώνται ότι τα κείμενά τους αποτελούν προϊόν πρωτότυπης επιστημονικής εργασίας και ότι έχουν εξασφαλίσει όλες τις απαραίτητες γραπτές άδειες για τη χρήση υλικού (εικόνες, διαγράμματα, εκτενή αποσπάσματα κ.λπ.) που υπόκειται σε πνευματικά δικαιώματα τρίτων.

Χρήση Τεχνητής Νοημοσύνης (TN): Στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής ακεραιότητας, οι συγγραφείς δηλώνουν ότι η χρήση εργαλείων Παραγωγικής Τεχνητής Νοημοσύνης (GenAI), όπου αυτή πραγματοποιήθηκε, περιορίστηκε αποκλειστικά σε υποστηρικτικό επίπεδο (π.χ. γλωσσική επιμέλεια, οργάνωση δομής). Η τελική επιστημονική κρίση, η επαλήθευση των πηγών και η αυθεντικότητα των συμπερασμάτων παραμένουν αποκλειστική ευθύνη των φυσικών προσώπων-συγγραφέων.

Οι επιμελητές/τριες της έκδοσης και οι διοργανωτές του Συνεδρίου δεν φέρουν καμία ευθύνη για τυχόν παραβιάσεις πνευματικών δικαιωμάτων τρίτων ή για την επιστημονική ακρίβεια των στοιχείων που παρατίθενται από τους συγγραφείς.